

ESSAY

SINN FÉIN'S LANGE VEJ FRA POLITISK FLØJ AF EN VÆBNET BEVÆGELSE TIL BREDERE VENSTRE- FLØJSPARTI

Af Inger V. Johansen

Efter Brexit hviler manges øjne på det irske republikanske parti Sinn Féin, den primære arvtager til Påskeoprøret i Dublin i 1916 mod den britiske kolonimagt. Valget til det nordirske Assembly den 2. marts 2017 blev en stor sejr for Sinn Féin. Ved valget til det irske parlament i Dublin i 2016 – hundredåret for Påskeoprøret – blev Sinn Féin det tredjestørste parti og ser ud til at være blevet det irske svar på det oprud, som i Sydeuropa har manifesteret sig i form af partier som Syriza og Podemos. Dette essay giver et indblik i, hvad Sinn Féin er for et parti i dag ud fra en analyse af dets historiske opkomst og udfordringerne i fredsprocessen og med Brexit.

Mens et flertal af vælgerne i Storbritannien stemte for *Brexit*, ved folkeafstemningen i 2016 stemte et flertal i både Skotland og Nordirland imod. De vil hellere løsrives fra Stor-

britannien end fra EU. *Brexit* kan samtidig komme til at true fredsprocessen i Nordirland, idet “grænsen” mellem det nordlige og sydlige Irland risikerer at blive trukket skarpere op. Det samme gælder de interne politiske modsætninger i Nordirland. Men valget til det nordirske Assembly (“forsamling”) den 2. marts 2017 har forrykket dette billede. Ved valget opnåede Sinn Féin 27 pladser ud af 90,¹ mens DUP fik 28. For første gang var der et meget tæt løb mellem de to partier. Sinn Féin havde tidligere 10 pladser færre end DUP. Sinn Féin’s sejr kan komme til at betyde, at et forenet Irland uventet er rykket nærmere, idet valgresultatet også betød en historisk afslutning på det unionistiske flertal i det nordirske Assembly.

Sinn Féin blev – i sin nuværende form – stiftet i 1970² som en del af den “provisoriske” republikanske bevægelse og spillede i 1970’erne en ubetydelig rolle i bevægelsen sammenlignet med IRA (*Irish Republican Army*), der var bevægelsens centrale aktør i disse år.

Partiet fik i løbet af 1980’erne og 1990’erne en helt anden og fremtrædende rolle, omend fortrinsvis i Nordirland. Dette sikrede, at der kunne udvikles en egentlig fredsproces i 1990’erne, idet *Sinn Féin* under forhandlingerne også kunne tale for IRA.

I de snart 20 år siden fredsftalen/*Good Friday Agreement* i 1998 har partiet gennemgået en rivende udvikling, hvor det har styrket sin position parlamentarisk og som parti i begge dele af Irland.

Det blev det største af de to nationalistisk³ orienterede partier i Nordirland i 2003,⁴ og dermed det næststørste parti efter det unionistiske DUP (*Democratic and Unionist Party*).⁵ *Sinn Féin*’s Martin McGuinness var Vice Førsteminister i Nordirland indtil januar 2017, hvor han trådte tilbage og udløste et nyvalg til *Assembly* den 2. marts.⁶

Det andet mere traditionelt nationalistiske SDLP (*Social Democratic and Labour Party*) spillede igennem mange år under konflikten en stor rolle på grund af partiets daværende formand John Hume, men er i dag et parti i krise.

De første år efter fredsftalen var det svært for *Sinn Féin* at få politisk fodfæste i det sydlige Irland. I 2007 havde partiet kun fire *Teachta Dála* – parlamentsmedlemmer (TDs).⁷ Men ved det seneste parlamentsvalg den 26. februar 2016⁸ opnåede partiet 13,8 % af stemmerne og øgede sit antal af TDs fra 14 til 23 (ud af 157 pladser). Det er dermed blevet det tredjestørste parti i Republikken, næst efter de to store gamle konservative partier *Fine Gael* og *Fianna Fáil* – dvs. større end det irske *Labour Party*. *Sinn Féin* har også syv pladser i det irske Senat.

Begravelsen af Kieran Doherty i Belfast i august 1981, en af de 10 sultestrej-kende der døde under de republikanske fangers sultestrejke. Foto: Inger V. Johansen

Partiet har *fire* medlemmer af EU-parlamentet, 3 valgt i Syd og en i Nord, samt fire ud af 18 nordirske pladser i det britiske Underhus.⁹

Det har 156 medlemmer (ud af 949) i lokalrådene i Republikken, og 105 (ud af 462) i Nordirland.

Sinn Féin har opbygget en stærk politisk organisation med afdelinger overalt i Irland og en stor medlemsskare med mange unge. Det har især sin basis i arbejderklassen og blandt arbejdsløse og udstødte – i byerne og på landet – i Syd såvel som i Nord. Partiet havde i 2007 3.000 medlemmer, i 2016 10.000 medlemmer.

Det betegner sig selv som et republikansk, venstreorienteret parti og støtter demokratisk socialisme og sekularisme. Fokus i partiets politik de senere år har været kampen mod nyliberalisme og nedskæringer (*austerity*).

Den øvrige venstrefløj, der i dag hovedsageligt er trotskistisk, men også med et lille kommunistisk parti, er svag og opsplittet såvel i Syd som i Nord. Ofte slår man sig sammen op til valgene, men splittes hurtigt efter. Det stærkeste af disse partier er *Socialist Party*,¹⁰ der også er hovedkraften i CWI (*Committee for a Workers' International*). Det har tre TDs og opstiller som del af *Anti-Austerity Alliance-People Before Profit* (AAA-PBP) alliancen. Partiet har også kandidater, der stiller op i alliancer i Nord. Det har tidligere haft et medlem af EU-parlamentet, valgt i Syd.

Venstrefløjen og uafhængige er blevet styrket betragteligt i det sydlige Irland de senere år, hvilket også afspejledes i det seneste parlamentsvalg,

der alvorligt svækkede især de to traditionelle partier, der havde haft regeringsmagten – *Fine Gael* og *Labour Party*. Dette skyldes ikke mindst, at der efter mange års EU-dikteret nedskæringspolitik (*austerity*) for et par år siden opstod en stærk folkelig bevægelse imod betaling for vand, som af mange ses som skridt hen imod en privatisering af vand.

Påskeoprøret

Påskeoprøret i 1916 var udslagsgivende for, at det lille *Sinn Féin* efterfølgende fik en fremtrædende rolle som parti i irsk historie og politik.

Påskeoprøret er det vigtigste oprør i irsk historie siden 1798, hvor den første irske republikanske¹¹ (og militante) bevægelse – *The United Irishmen* – greb til våben for at frigøre Irland fra det britiske kolonistyre i Irland. Dette var en stærk bevægelse der forenede protestanter og katolikker. Men den blev knust af det britiske kolonistyre, der konsoliderede sin magt ved at oprette en Union med Irland (1801).

The United Irishmen var også inspireret af den franske revolution og dens grundtanker om frihed, lighed og broderskab. I Irland bevarede den oprindelige demokratiske radikalitet inspireret af den franske revolution, idet idealerne forblev grundlaget for republikanismen, der inspirerede en række mindre mislykkede oprør i løbet af 1800-tallet.

Trods det begrænsede antal militante republikanere der deltog i Påskeoprøret – ca. 1000 fra de to republikanske militser *Irish Volunteers* (under ledelse af Pádraigh Pearse) og arbejdermilitsen *Irish Citizens' Army* (under ledelse af fagforeningslederen James Connolly), samt 200 medlemmer af den republikanske kvindeorganisation *Cumann na mBan* – fik det en afgørende historisk betydning, ikke kun i Irland, men i Europa og internationalt. Og ikke kun fordi det ved eksemplets magt stækkede det britiske imperium, men for den inspiration og rolle det fik i udviklingen af socialismen og i arbejderbevægelsen, og ikke mindst for den anti-koloniale og anti-imperialistiske kamp i det 20. århundrede.

Opstanden foregik hovedsageligt i Dublin og varede en lille uge i Påsken 1916, inden den blev knust af den britiske hær. Den var planlagt af *Irish Republican Brotherhood* (IRB), et hemmeligt edsvorent republikansk selskab stiftet i 1858.

De republikanske oprørere forsøgte med opstanden den 24. april 1916 radikalt at ændre styrkeforholdene og betingelserne for en frigørelse fra britisk kolonialisme:

1) Ved bevidst at udnytte at Storbritannien var engageret i Første Ver-

denskrig åbnede man en “ny front” for dermed at genrejse spørgsmålet om total irsk løsrivelse fra Storbritannien. Samtidig marginaliserede man den moderate bevægelse for *Home Rule* (hjemmestyre), der havde vundet et flertal i det britiske parlament i 1914 lige inden Første Verdenskrig.

2) Ved igen at give den militante republikanisme en central og legitim placering i kampen.

3) Ved at skabe en stor folkelig opbakning til den republikanske bevægelse og dens mål om total løsrivelse fra Storbritannien.

4) Republikanismen knyttedes med Påskeoprøret tæt sammen med den irske arbejderbevægelse via *Irish Citizens' Army* og fagforeningslederen James Connolly, der var overbevist om at national frigørelse og kampen for socialisme var tæt forbundet.

Den britiske regering og hær gjorde resten, da de blodigt undertrykte oprøret, arresterede 3.430 mænd og 79 kvinder og henrettede 15, heriblandt James Connolly og Pdraig Pearse,¹² og hermed skabte grobund for en stærk folkelig bevægelse vendt mod det britiske kolonistyre.

På mange måder har (det “provisoriske”) IRA og *Sinn Féin*, der blev oprettet i 1969 – 70, haft den samme politiske rolle i de sidste årtier af det 20. århundrede som republikanerne fik i 1916 og årene derefter. Men mens republikanerne dengang – i 1921-22 – tabte sejren på gulvet på grund af ugunstige styrkeforhold og en blodig borgerkrig i 1922-23 og dermed udløste et *backlash*, er det lykkedes *Sinn Féin* som venstreorienteret politisk parti at samle op i det 21. århundrede efter årtiers væbnet kamp og mobilisere bredt i den irske befolkning i Nord og i Syd.

Hermed er *Sinn Féin* også med til at udfordre de traditionsbundne konservative kræfter i Irland, hvor der stadig den dag i dag eksisterer de gamle modsætninger mellem moderate/konservative og republikanere.

Gerry Adams, *President*/formand for *Sinn Féin*, understregede i sin hovedtale på partiets *Ard Fheis* (kongres) lige inden 100-årsdagen for Påskeoprøret, at oprørets idealer modsat den officielle fremstilling langt fra er opfyldt i dagens Irland:

Ingen republik der er sit navn værdigt, ville tolerere delingen af Irland, masseudvandring, fattigdom og hjemløshed – eller de beskæmmende skandaler i sundhedsvæsenet. En sand republik ville ikke tolerere den store ulighed i vores samfund.

Det irske backlash

Det irske *backlash* kan spores tilbage til Irlands deling i 1921, idet dette konsoliderede både den unionistiske overklasses magt i Nordirland, og siden hen det irske borgerskab og (højere) middelklasse i det sydlige Irland – hvoraf mange havde set sig forbundet med det britiske kolonistyre.

Da *Sinn Féin's* forhandlere med Michael Collins (leder af IRA) i spidsen blev enige med den britiske regering om *Anglo-Irish Treaty* ("Traktaten") i december 1921, betød det en midlertidig deling af Irland hvor de seks nordøstlige grevskaber ud af provinsen Ulsters ni grevskaber blev udskilt; samt selvstændighed for de øvrige 26 irske grevskaber, men inden for det britiske Commonwealth. De seks nordøstlige grevskaber fik hjemmestyre i en fortsat Union med Storbritannien (*United Kingdom*). Ironisk nok da unionisterne, der kom til at sidde på magten, aldrig havde ønsket men derimod bekæmpet irsk hjemmestyre. Men i dette tilfælde til deres store fordel idet de (da protestanterne/unionisterne udgjorde to tredjedele af befolkningen i de seks grevskaber) hermed fik nærmest enevældig magt over området.

Påskeoprøret skabte en folkelig bevægelse i Irland, der ved det britiske parlamentsvalg i 1918 sikrede *Sinn Féin* 73 ud af 105 irske pladser (de fleste af de valgte i fængsel). De nægtede at indtage deres pladser i det britiske parlament og valgte i januar 1919 at oprette et irsk parlament *Dáil Éireann* i Dublin. Da den britiske regering ulovliggjorde det nye parlament, førte dette til den irske uafhængighedskrig 1919-1921, hvor IRA (*Óglaigh na hÉireann* – den irske republikanske hær) reorganiseret af IRB på resterne af de republikanske militser fra Påskeoprøret, udkæmpede en barsk og blodig uafhængighedskamp mod den britiske hær. Uden anvendelse af en ny guerillataktik, udformet af Michael Collins (IRB), havde IRA ikke kunnet holde stand så længe mod en overmagt som den britiske hær. Guerillataktikken kom til at inspirere andre anti-koloniale og anti-imperialistiske bevægelser i det 20. århundrede.

Michael Collins indgik modvilligt i forhandlinger med den britiske regering, bevidst om, at IRA havde styrkeforholdene imod sig. IRA havde tiltagende forsyningsproblemer og forhandlerne blev truet af den britiske regering med fornyet krig – og unionisterne, tilhængerne af Unionen med Storbritannien, der især stod stærkt i den nordlige Ulster-provins, havde stor indflydelse i den britiske regering og establishment. De britiske konservative hed på dette tidspunkt det Konservative og Unionistiske Parti. Inden Første Verdenskrig havde unio-

nisterne planlagt et oprør i Ulster i tilfælde af at hjemmestyre blev en realitet og havde i 1912 mobiliseret op mod 100.000 mand i en unionistisk milits – *Ulster Volunteers*, senere *Ulster Volunteer Force* (UVF) – og med støtte af den britiske hær. De republikanske militser var blevet oprettet som et modsvar på dette.

Michael Collins havde ræsonneret, at *Anglo-Irish Treaty* med tiden kunne blive en trædesten til et selvstændigt Irland. Hvilket også skete ensidigt i 1948.

Han var især bekymret over den midlertidige deling af Irland, som det britiske parlament allerede inden forhandlingerne med republikanerne havde vedtaget ved lov – *Government of Ireland Act 1920*. Den betød umiddelbart, at et unionistisk styre, valgt i juni 1921 (under forhandlingerne), kunne overtage magten med en halvmilitær styrke bag sig, nu organiseret i *Ulster Special Constabulary*, der blev brugt til officielt at bekæmpe IRA, men reelt at terrorisere det katolske mindretal.

Men de fleste republikaneres hovedanke mod Traktaten var, at Irland ikke fik fuld selvstændighed, og at der stadig skulle aflægges ed til den britiske krone. Et lille flertal i det irske parlament stemte i januar 1922 for Traktaten, og en blodig borgerkrig fulgte mellem den nye Irske Fristats hær og mindretallet i IRA, der endte med IRA's endelige nederlag i 1923.

I mange årtier konsolideres et borgerligt, konservativt nationalistisk, til tider undertrykkende styre i Dublin, med nær tilknytning til den katolske kirke.

Den republikanske bevægelse marginaliseredes og svækkedes. I sjældne perioder kæmpede IRA en forgæves og spredt væbnet kamp fortrinsvis i Nordirland og besluttede endeligt efter et bittert nederlag i 1962 at opgive dette for at fokusere på en politisk indsats.

Den nordirske borgerretsbevægelse vender udviklingen

Den nordirske borgerretsbevægelse kom i årene 1968-72 til at virke som en katalysator for en radikalt anden udvikling i Irland. Dette skete på baggrund af årtiers hård undertrykkelse og diskrimination af det katolske mindretal i Nordirland med et de facto unionistisk et-parti styre fra 1921 og indtil den britiske regering så sig nødsaget til at suspendere det i 1972.

Borgerretsbevægelsen kæmpede for demokratiske krav som almindelig valgret i lokale valg og sociale krav med afskaffelse af diskrimination.

Borgerretsbevægelsen mobiliserede store dele af befolkningen på baggrund af det lokale unionistiske styres – samt en unionistisk/loyalistisk voksende ekstrem højrefløj – voldelige overfald på bevægelsens demonstrationer.

Uden disse erfaringer og deres følger var den “provisoriske” republikanske bevægelse sandsynligvis aldrig blevet en realitet. Den republikanske bevægelse stod meget svagt i 1960’erne og et stort flertal af republikanerne havde helt vendt sig imod væbnet kamp som en mulighed i bevægelsens virke. Det daværende *Sinn Féin/Republican Clubs* deltog i 1960’erne i borgerretsbevægelsen NICRA (*Northern Ireland Civil Rights Association* – stiftet i 1967), men var uden særlig indflydelse.

Mange unge (både katolikker og protestanter) mobiliseredes i en bevægelse af især studerende – *People’s Democracy* – unge, der ikke tidligere havde beskæftiget sig med politik og var uden erfaringer med den voldelige side af det unionistiske styre, efter at det igennem årtiers undertrykkelse var lykkedes at skabe et samfund med ro på overfladen. *People’s Democracy* var inspireret af tidens ungdomsoprør og den amerikanske borgerretsbevægelse og udviklede en radikal ikke-voldstaktik.

I 1969 kulminerede borgerretsbevægelsen med tiltagende polarisering og konflikt mellem de to befolkningsgrupper til følge.

Splittelsen i den republikanske bevægelse – 1969/1970

I august 1969 udvikledes sammenstødene mellem det unionistiske styre og unionistiske/loyalistiske bander og grupper på den ene side og borgerretsbevægelsen på den anden til voldelige overfald på det katolske Bogside i Derry samt på dele af de katolske arbejderkvarterer i Belfast, hvor unionistiske bander satte ild til hele gader. Dette fik den britiske regering til at indsætte den britiske hær. Men det førte også til en alvorlig “*rethink*” blandt de unge i borgerretsbevægelsen og de aktive i *Sinn Féin*. Mange følte, at det ikke længere var nok med en ikke-voldsbevægelse – man skulle være i stand til at forsvare sig.

Slut 1969/starten af 1970 førte dette til en splittelse i den republikanske bevægelse, hvor den nye “provisoriske” bevægelse blev dannet, og den gamle fortsat bestod som den “officielle” republikanske bevægelse.¹³

Den “officielle” bevægelse deltog indtil 1972 i væbnede aktiviteter og forsvar, men nedlagde i 1972 det “officielle” IRA (OIRA). OIRA vedblev dog med at eksistere som en lille væbnet gruppe i bevægelsen og deltog bl.a. i et blodigt opgør med *Irish National Liberation Army*

(INLA), den militære gren af *Irish Republican Socialist Party* (IRSP), en gruppe der i 1974-75 splittedes fra den "officielle" republikanske bevægelse som følge af uenighed om, hvad de betragtede som en højredrejning af bevægelsen og nedlæggelsen af OIRA.

Den "officielle" republikanske bevægelse, der i starten af 1970'erne erklærede sig som marxistisk, ønskede fortsat – og som del af borgerretsbevægelsen – at arbejde på at reformere og demokratisere Nordirland med fredelige midler via forsøg på at forene den protestantiske og katolske arbejderklasse. Disse republikanske idealer havde imidlertid ikke genklang i det daværende splittede og konfliktfulde Nordirland.

Dette førte i løbet af 1970'erne den "officielle" republikanske bevægelse ind på en reformistisk kurs, der til tider nærmest forekom "unionistisk" i sin diskurs. Det "officielle" *Sinn Féin* blev i 1970'erne til et reformistisk parti *Sinn Féin – The Workers' Party* og senere *The Workers' Party*, der i det sydlige Irland fik en del parlamentarisk og anden succes i 1980'erne. Men Sovjetunionens og Østeuropas sammenbrud splittede og svækkede partiet. I 1992 afsløredes det, at partiet igennem en årrække havde modtaget betragtelig finansiel støtte fra Moskva. Herefter dannedes *Democratic Left*, der i 1999 tilsluttede sig det irske *Labour Party*.

Bloody Sunday

Borgerretsbevægelsen havde fortsat sine aktiviteter og demonstrationer, samtidig med at en konflikt mellem den britiske hær og befolkningen i de katolske arbejderkvarterer eskalerede. Denne eskalering – med bl.a. påtvingne udgangsforbud (*curfews*) – førte i starten af 1971 til, at det "provisoriske" IRA skød og dræbte den første britiske soldat – den egentlige start på IRA's kampagne i nyere tid.

De fleste, der fra 1970 og frem tilsluttede sig den nye "provisoriske" bevægelse, var aktive i forsvarskomiteerne i Belfasts og Derrys arbejderkvarterer samt mange unge, der var blevet politisk radikaliseret via deres deltagelse i borgerretsbevægelsen. Den "provisoriske" bevægelse fik således en ny basis i de katolsk/republikanske arbejderkvarterer i de nordirske byer, mens den republikanske bevægelse tidligere fortrinsvis havde fået sin tilslutning og støtte i landdistrikterne. Dette skifte kom til afgørende at præge den republikanske bevægelses politiske udvikling fremover.

Efter august 1969 skete en relativ hurtig eskalering og militarisering af konflikten, idet den britiske hær – der i 1969 blev budt velkommen som "forsvarere" i de katolske arbejderkvarterer – efterfølgende auto-

matisk kom til at agere som forsvarer af det unionistiske styre i Nordirland.

Afgørende for den øgede rekruttering til det "provisoriske" IRA blev *Bloody Sunday* den 30. januar 1972, hvor britiske soldater angreb en borgerretsmarch i Derry og skød og dræbte 14 demonstranter. Dette gjorde i praksis en ende på borgerretsbevægelsen, der herefter nærmest blev afløst af åben konflikt mellem den katolske befolkning og den britiske hær. IRA fik en afgørende basis i befolkningen og kunne mobilisere unge fra de nordirske arbejderkvarterer i et hidtil uset omfang. Det var først fra dette tidspunkt, at den katolske befolkningsgruppe vendte sig klart imod den britiske tilstedeværelse i Nordirland.

Inspireret af denne voksende opbakning til det "provisoriske" IRA blev fokus for bevægelsens taktik og strategi i 1970'erne en stadig eskalering af IRA's væbnede kamp, der blev ført til England, hvor man gennemførte flere store blodige bombeangreb.

Mange IRA medlemmer og andre modstandere af det unionistiske og britiske styre blev interneret allerede fra 1971, da det unionistiske styre indførte en politik med internering uden dom. Andre blev idømt fængselsstraffe.

"Den lange krigs" strategi

Mange unge republikanere begyndte under deres fængselsophold at diskutere politik og taktik i kampen fremover med inspiration fra socialistisk og anti-imperialistisk litteratur, samt erfaringerne fra den republikanske bevægelses historie. Der skete en radikalisering og politisering af de unge republikanere, der indså, at det var nødvendigt at udvikle en ny strategi: "Den lange krigs" strategi (*the "Long War" Strategy*). Denne begyndte at tage form i sidste halvdel af 1970'erne, da mange blev løsladt.

Denne nye strategi betød først og fremmest en radikalisering og politisering af hele den republikanske bevægelse, hvor den bl. a. søgte tilbage til erfaringerne fra sine historiske rødder.

Dette udmøntedes på den ene side i en professionalisering og reorganisering af IRA i en ny cellestruktur.

På den anden side fik det dengang hensygnende *Sinn Féin* en helt ny og central placering i den provisoriske bevægelse med den ny strategi, der hvilede på den indsigt, at IRA alene ikke kunne sikre en endelig sejr. Der skulle opbygges et stærkt venstreorienteret politisk parti og bevægelse.

Med perspektivet om en «langvarig krig» mod det britiske styre i Nordirland blev det centralt i denne nye taktik/strategi at opbygge og konsolidere den folkelige forankring, i modsætning til 1970'erne hvor den republikanske ledelse satsedes på en hurtig militær optrapning i forventning om hurtig sejr.

Realiseringen af denne nye strategi startede lige inden en ny eskalering af konflikten med det britiske styre (under den nye premierminister Margaret Thatcher) i forbindelse med de republikanske fangers sultestrejker i de nordirske fængsler i 1980-81.

Den britiske regerings taktik med at lade de sultestrejkende dø en efter en skabte en stor folkelig bevægelse mod det britiske styre og støtte til den republikanske bevægelse. Den britiske regering havde igen mobiliseret en befolkning imod sig – ligesom i 1916.

Opgør i den republikanske bevægelse

Den nye strategi førte til et opgør i den “provisoriske” republikanske bevægelse, hvor den gamle ledelse i *Sinn Féin* under Ruairi Ó Brádaigh blev udskiftet med folk som Gerry Adams, Martin McGuinness, Dan Morrison. I 1978 blev Gerry Adams næstformand i *Sinn Féin*, i 1983 tog han over som formand. I 1986 fulgte der en splittelse af partiet, hvor den gamle ledelse dannede *Republican Sinn Féin*.

De gamle republikanere var overvejende republikansk/traditionelt nationalistiske og militante (med fokus på IRA's centrale rolle), mens de unge politiserede den republikanske bevægelse og drev den til venstre.

I løbet af 1980'erne udvikledes det “provisoriske” *Sinn Féin* til et politisk parti, der stillede op til valg i Nordirland og opnåede op imod 10-11 % af stemmerne, hvilket var meget for det tidligere lille parti.

Den økonomiske nedgang fra 1970'erne og frem var med til at styrke *Sinn Féin*, idet den betød tab af arbejdspladser i et i forvejen socialt forarmet område. Måltrettede reformer og økonomiske tilskud fra London bedrede dog generelt den sociale situation, mens den fortsatte væbnede konflikt var med til at forværre den, sammen med fortsat diskrimination af katolikker. I starten af 1990'erne var arbejdsløsheden blandt katolikker stadig mere end dobbelt så stor som blandt protestanter.

Fredsforhandlingerne i 1990'erne

Styrkelsen af *Sinn Féin* som politisk parti blev forudsætningen for, at republikanerne kunne inddrages i fredsforhandlinger i løbet af 1990'erne. Med inddragelsen af *Sinn Féin* – og hermed IRA – blev der også tale om egentlige fredsforhandlinger. IRA erklærede våbenhvile i 1994.

Disse forhandlinger kom i stand på grund af et sammenfald af politiske kræfter og udviklinger. Der var med sammenbruddet i Østeuropa og Sovjetunionen fra 1989/90 og frem skabt en ny global situation, der åbnede op for løsning af konflikter flere steder i verden, herunder afskaffelse af apartheid i Sydafrika – og med mindre held Oslo-aftalerne vedr. Israel/Palæstina.

Samtidig var såvel den britiske regering som den republikanske bevægelse interesseret i at bryde det dødvande, som konflikten i Nordirland længe havde befundet sig i. Endelig havde Bill Clinton, daværende amerikansk præsident, det som en høj prioritet at medvirke til en fredsproces i Nordirland.

Der var et kortere intermezzo in 1996-97 hvor IRA afbrød sin våbenhvile og satte ind med spektakulære bombeangreb i London for at presse den konservative britiske regering, der havde ladet fredsprocessen stå i stampe på grund af regeringens afhængighed af de unionistiske medlemmer af det britiske parlament.

Det var derfor først med *Labours* sejr ved det britiske parlamentsvalg i 1997 og Tony Blair som ny britisk premierminister, at der for alvor blev sat skub i forhandlingerne.

En fredsaftale – kaldet *the Good Friday Agreement* – så dagens lys i påsken 1998.

Sinn Féin bevægede sig i 1990'erne til at blive den centrale aktør i den republikanske bevægelse. IRA var på grund af flere blodige og fejlslagne aktioner i slutningen af 1980'erne blevet en forhindring for en politisk styrkelse af *Sinn Féin*. Forhandlingerne førte for alvor IRA ud på sidelinjen, hvilket medførte afskalninger i IRA – ikke mindst i 1997, hvor "real" IRA blev dannet, der stort set fortsatte den samme kurs som IRA i 1980'ernes slutning. Med et bombeangreb i Omagh i august 1998, der kostede 30 mennesker livet, blev gruppen presset til ensidig våbenhvile.

***Good Friday Agreement* baner vejen for fred**

Fredsaftalen – *the Agreement reached in the multi-party negotiations* (eller

the Belfast/Good Friday Agreement) – betød at såvel republikanere som unionister gik på kompromis. De eneste modstandere var Ian Paisley's DUP (*Democratic Unionist Party*), *UK Unionists*, og andre små unionistpartier og uafhængige unionister samt den protestantiske interesseorganisation Orange Ordenen. Det gamle store unionistparti, UUP's (*Ulster Unionist Party*) leder David Trimble gik under hårdt pres med til aftalen.¹⁴

Good Friday Agreement indeholder alle vigtige elementer i en fredsaftale: den er en aftale mellem alle stridende parter i konflikten, og dens endelige mål er at opnå en total afslutning på den væbnede konflikt ved hjælp af såvel politiske forandringer og reformer som en egentlig demilitarisering.

Med aftalen fik Nordirland et begrænset selvstyre (*devolution*), med en lokal parlamentarisk forsamling – *Assembly* – med 108 pladser, baseret på et princip om magtdeling mellem unionister/loyalister og nationalister/republikanere, samt et *Executive* (lokal regering). *Assembly* fik lovgivende og udøvende magt på de områder, som i forvejen ligger inden for den nordirske administrations kompetence – med mulighed for at andre områder senere kan overdrages til selvstyret.

De to regeringer forpligtede sig til at anerkende de ønsker, som et flertal i Nordirland måtte give udtryk for gennem en folkeafstemning vedr. Nordirlands tilhørsforhold – et forenet Irland eller fortsat Union med Storbritannien.

De to regeringer forpligtede sig endvidere til på basis af aftalen at ændre britisk lovgivning og den irske forfatning vedr. Nordirlands konstitutionelle status.¹⁵

Samtidig styrkedes båndene mellem Nord og Syd, og mellem Storbritannien og Republikken, i en række samarbejdsorganer, der tog udgangspunkt i EU's regionale samarbejdspolitik.

Som noget helt centralt byggede fredsaftalen på en række menneskerets- og ligeretsbestemmelser,¹⁶ der skulle sikres i både Syd og Nord – med bl.a. lige rettigheder og behandling af de to etnisk/politiske befolkningsgrupper i Nordirland. Implementeringen af dette har haltet voldsomt.

Desuden bestemmelser om demilitarisering samt om reform af det overvejende protestantisk/unionistiske politi.

Fredsaftalen udskyder således en evt. løsning af det nationale spørgsmål – Irlands deling og Nordirlands tilknytning til Storbritannien – til senere. Med sine bestemmelser lægger aftalen til gengæld op til samfundsreformer internt i Nordirland, der skal gøre op med resterne af

det unionistisk/protestantisk dominerede samfund. I den forstand er målet med fredsftalen det samme som det, den nordirske borgerretsbevægelse – uden held – kæmpede for i slutningen af 1960'erne: reform og demokratisering af det nordirske samfund.

Aftalen føres ud i livet med stort besvær

At føre aftalen ud i livet har været en vanskelig proces, som endnu ikke er afsluttet.

Den unionistiske modstand mod aftalen tvang UUP og Trimble til at gøre spørgsmålet om nedlæggelse af våben til et omdrejningspunkt for at institutionerne kunne få lov til at fungere. Det lokale selvstyre i Nordirland kom på plads den 1. december 1999, men blev allerede suspenderet af den britiske regering den 11. februar 2000. Og sådan fortsatte det reelt indtil IRA officielt nedlagde våbnene i juli 2005, som den første af de republikanske og unionistiske/loyalistiske paramilitære grupper.

Med DUP's accept af fredsftalen og magtdeling i 2007 har det været DUP og *Sinn Féin*, der som de to største nordirske partier har delt magten i *Executive*. Dette har ikke været uproblematisk. Der var dog en længere periode fra *Assembly*-valget i 2007, hvor der til manges overraskelse blev etableret et godt samarbejde mellem de to partier, med Ian Paisley (DUP) som Førsteminister og Martin McGuinness (*Sinn Féin*) som Vice Førsteminister.

Et vigtigt udestående i fredsftalen er dens bestemmelser om at arbejde for lighed. Her er der visse forbedringer hvad angår bekæmpelse af diskrimination på arbejdsmarkedet. Men som i andre europæiske samfund har der været øget social polarisering og fattigdom, hvor den katolske befolkningsgruppe stadig er hårdest ramt. En EU-finansieret fattigdomsrapport fra 2003 vurderede, at ca. 36% af de katolske husstande levede under fattigdomsgrænsen, mens procenten for protestantiske var 26%.

Mens den britiske regering tidligere – under konflikten – søgte at afbøde de værste følger af den forringede økonomi, sker dette ikke i dag. Tværtimod har den nordirske befolkning lidt hårdt under de konservative regerings nedskæringspolitik. Her har den lokale regering ingen mulighed for at ændre politikken, idet det finansielle og økonomiske område hører under den britiske regerings kompetence.

Sinn Féin har stået alene i *Assembly* med sin modstand mod den seneste hårde runde af nedskæringer dikteret fra London, idet den britiske

regering truede med igen at overtage magten i Nordirland og nedlægge selvstyret.

De sociale forringelser har således medvirket til at øge polariseringen mellem befolkningsgrupperne, især i arbejderklassen. Der foregår stadig voldelige sammenstød især i sommerperioden med udgangspunkt i de "gamle" etnisk/religiøse modsætningsforhold. De paramilitære grupper på begge sider er stadigt delvist aktive – de præges også af øgede interne modsætninger – men er især involveret i kriminel aktivitet.

Dette har også medvirket til at øge spændingerne mellem partierne i *Assembly* og på regeringsniveau. I efteråret 2015 havde man den hidtil største krise i fredsprocessen i Nordirland siden fredsaftalen i 1998, kun overgået af krisen i 2017. Der er ingen garanti for at fredsprocessen kan holde, idet også den britiske og irske regering svigter deres opgave som "vogtere" over fredsaftalen. DUP har til stadighed forsøgt at undergrave og forhale implementeringen af fredsaftalen.

Den irske regering under EU's økonomiske diktater

Til trods for at Republikken Irland blev ramt hårdt af finanskrisen og efterfølgende en gældskrise (den irske regering overtog bankernes gæld) i 2008/09 – med stigende fattigdom, arbejdsløshed, omfattende udvandring af unge arbejdsløse især til USA – var der i modsætning til i mange andre lignende lande kun spage protester mod den hårde nedskæringspolitik (*austerity*) udstukket af EU.

Dette billede af apati vendte imidlertid brat med truslen om privatisering af vand. I de sidste par år har dette medført en stærkt voksende folkelig bevægelse i det sydlige Irland mod betaling for vand, som har svækket de traditionelle partier markant, især det store *Fine Gael* og det irske *Labour*, der har haft regeringsmagten: *Fine Gael* mistede over 10% af sin tilslutning i parlamentsvalget i februar 2016, mens *Fianna Fáil* øgede sin med 6,9 % (da partiet ikke havde været i regering og erklærede sig imod betaling for vand!), sådan at *Fine Gael* og *Fianna Fáil* nu begge har omkring 25% af stemmerne, og det irske *Labour* er en skygge af sig selv med 6,6 % af stemmerne – en nedgang på 12,8 % i det seneste valg.

Udviklingen med en nedgang for de traditionelle partier – som har været set i mange andre europæiske lande i lyset af nedskæringer og privatisering – har således også omsider ramt Irland. Men uden at der har været en ekstrem højrefløj i det sydlige Irland, der har kunnet udnytte dette. I Nordirland har DUP imidlertid udfyldt denne rolle med

både øget fremmedhad ift. immigranter og sekterisme ift. den katolsk/nationalistiske befolkningsgruppe.

I Syd er det især *Sinn Féin* og den øvrige venstrefløj, der er blevet styrket som følge af deres aktive rolle i bevægelsen mod betaling for vand.

Sinn Féin hæmmes stadig af fortiden

Trods sin betydelige fremgang i valget i Republikken den 26. februar i år fra 14 til 23 TDs, må det dog konkluderes, at partiet ikke har haft den fremgang, som det troede og håbede på i 2015, hvor man talte om at blive det største parti i Nord og i Syd i 2016 – 100-året for Påskeop-røret. Talrige meningsmålinger i Syd igennem en længere periode op til valget havde givet *Sinn Féin* over 20% af stemmerne, enkelte gange flere end *Fianna Fáil*, mens det endte med 13,8%.

Efter to måneders forgæves forhandlinger med *Fianna Fáil* overtog *Fine Gael* igen regeringsmagten i Syd i april 2016 – som en mindretalsregering. *Fianna Fáil* havde afvist at forhandle et regeringssamarbejde med *Sinn Féin*.

Den 5. maj 2016 var der valg til det nordirske *Assembly*, hvor *Sinn Féin* også havde håbet på stor fremgang. Her blev partiet igen det andet største parti efter det unionistiske DUP (*Democratic Unionist Party*) og mistede et mandat i valget.

Siden fredsftalen i 1998 har det været *Sinn Féins* bevidste mål at fremme en genforening af Irland via en styrkelse af og øget indflydelse for partiet på parlamentarisk niveau. Partiet ser en genforening som led i sit perspektiv om at fremme en progressiv, socialt retfærdigt dagsorden i Irland.

Men *Sinn Féin* plages stadig af fortidens spøgelse:

Indflydelsen i Nord begrænses af styret i London og af den fortsatte deling af befolkningen, der også betyder, at stemmerne og tilslutningen til partierne i Nordirland fordeler sig efter etnisk/politiske skillelinjer. Det giver *Sinn Féin* ringe mulighed for at styrkes, trods en økonomisk politik, der burde tale til mange i den protestantiske arbejderklasse.

Sinn Féins problemer med at opnå større magt og fremgang i Syd skyldes derimod i høj grad, at de konservative/traditionelle partier og medierne udnytter partiets fortid som del af den republikanske bevægelse. Dvs. det betinges i høj grad også af det historiske backlash og højredrejning. Dette er de traditionelle partiers – og det irske borgerskabs – bolværk mod sociale og andre forandringer. Herunder også et perspektiv om et forenet Irland.

Sinn Féin er et målrettet og ambitiøst parti, som flere gange har vist, at det formår at overkomme vanskeligheder. Partiets næstformand Mary Lou McDonald udtalte på den seneste *Ard Fheis*/kongres i april i 2016, at de næste 10 år vil være afgørende for *Sinn Féin*'s strategi om at opnå et forenet Irland.

Brexit

Men *Brexit* lagde nye forhindringer i vejen for *Sinn Féin*'s perspektiv om et genforenet Irland.

I Nordirland stemte 55,8% for at forblive i EU – katolikker og protestanter – i folkeafstemningen om Storbritanniens tilhørsforhold til EU den 23. juni 2016. Kun det unionistiske parti DUP anbefalede *Brexit*.

Den forholdsvis brede modstand mod *Brexit* – og især i den nationalistisk/katolske befolkning – skyldes i høj grad frygt for at miste de økonomiske fordele ved EU medlemskabet. Dette drejer sig både om fordele vedr. eksport og økonomiske tilskud. *Brexit* kan let risikere at få en negativ effekt på nordirsk økonomi.

Mens *Sinn Féin* er meget EU-kritisk, har partiet gået klart imod *Brexit*, især af frygt for at dette kunne risikere at forstærke “grænsen” mellem Nord og Syd i Irland, idet Republikken fortsat er både medlem af EU og Euroen, og fordi denne “grænse” ville blive EU's ydre grænse.

Gerry Adams sagde i sin hovedtale på *Sinn Féin*'s *Ard Fheis* i april 2016:

Det er ikke i den irske befolknings interesse, at der indføres grænsekontrol og økonomiske barrierer på denne ø. Det er vores mål at nedbryde dem og delingen af den irske ø.

Den britiske premierminister Theresa May har givet klart givet udtryk for, at Skotlands og Nordirlands tilhørsforhold til Storbritannien (UK) skal opretholdes. Men det står stadig hen i det uvisse hvad dette konkret kommer til at betyde for Skotland og Nordirland.

Sinn Féin stillede som konsekvens af *Brexit* forslag om en folkeafstemning om “grænsen”, dvs. reelt om Nordirlands tilhørsforhold til Storbritannien. Dette blev naturligvis straks afvist af alle andre parter. Dette forslag blev siden afløst af et forslag om at opnå en særstatus (*designated special status*) for Nordirland med EU, hvilket har opnået støtte i det irske parlament og dermed er blevet officiel irsk politik. Det be-

tyder, at kravet om en særstatus for Nordirland vil have langt større vægt i de kommende forhandlinger om *Brexit* med EU. Dette er en udfordring for EU, hvor meget man kan tilsidesætte sine regler om kontrol af ydre grænser.

Men der er samtidig vigtige interesser på spil for såvel politiske, handelsmæssige og andre kræfter i det sydlige Irland som i Nordirland i at søge at bevare en åben grænse mellem de to dele af Irland.

Brexit truer fredsprocessen – og bidrager til en valgsejr for Sinn Féin

Faktisk griber *Brexit* ind i hele fredsprocessen. Konstruktionen omkring fredsftalen fra 1998 byggede på det EU-baserede regionale samarbejde, som var med til at udviske “grænsen” mellem Nord og Syd i Irland. EU er en slags garant for fredsftalen, sammen med den britiske og den irske regering. Men fredsftalen bygger helt centralt på Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med rettigheder indskrevet i den nordirske *Human Rights Act* fra 1998.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er ganske vist Europarådets. Men både den tidligere britiske regering og den nuværende under Theresa May har truet med at ophæve den og *Human Rights Act* i Storbritannien, hvilket er et brud på fredsftalen fra 1998 og kan få ødelæggende konsekvenser for den nordirske fredsproces.

Begge de nordirske unionistiske partier bakker op om Theresa May vedr. *Brexit* og Nordirland, der har udnyttet dette og ladet hånt om at forsvare fredsprocessen.

Langvarige interne modsætninger i den nordirske samlingsregering fik den i januar 2017 til at bryde sammen, da *Sinn Féin*'s Martin McGuinness trak sig fra sin post som Vice-Førsteminister og udløste nyvalg til det nordirske *Assembly* den 2. marts.

Martin McGuinness trak sig også sig som leder af *Sinn Féin* i Nordirland, og denne post er nu overtaget af Michelle O'Neill, der er valgt i Mid-Ulster.

Der er således klare tegn på, at *Brexit* virker destabiliserende i et i forvejen kriseramte Nordirland og kan betyde et sammenbrud for fredsprocessen. På den anden side opnåede *Sinn Féin* en markant fremgang i valget den 2. marts, der samtidig svækkede de unionistiske partier så de mistede deres historiske flertal i *Assembly*.¹⁷ Dette åbner op for nye muligheder, der også kan sætte et genforenet Irland på dagsordenen. Paradoksalt nok har *Brexit* fremkaldt denne situation, idet den har

slået en kile ind den ellers fasttømrede unionistiske blok, idet mange unionister ligesom republikanere/nationalister er bange for at miste økonomiske tilskud fra EU og ønsker at bevare den åbne grænse til det sydlige Irland.

Litteratur (kort – udvalgt)

<http://www.leksikon.org>

Afsnittene:

Irland

Nordirland

Sinn Féin

IRA

Gerry Adams

Litteratur – generel

- *Agreement Reached in the Multi-Party Negotiations* (eller *The Multi-Party Agreement* eller, *the Belfast/Good Friday Agreement*, 1998).
- Beresford, David: *Ten Men Dead. The Story of the 1981 Irish Hunger Strike* (Grafton Books, London, 1987).
- English, Richard: *Armed Struggle. A History of the IRA* (Macmillan, London, 2003 – Pan Books, 2004).
- Farrell, Michael: *Northern Ireland. The Orange State* (Pluto Press, London, 1980).
- McGarry, John and Brendan O'Leary: *The Northern Ireland Conflict: Consociational Engagements* (Oxford Scholarship Online, 2004).
- Johansen, Inger V.: *Magtdeling i Nordirland* (Akademisk Forlag, 1995).
- Maillot, Agnès: *New Sinn Féin. Irish Republicanism in the twenty-first century* (Routledge, London and New York, 2005).
- O'Brien, Brendan: *The Long War. The IRA and Sinn Féin* (The O'Brien Press, Dublin, 1999, 1. udg. 1993).
- O'Leary, Brendan & John McGarry: *The Politics of Antagonism. Understanding Northern Ireland* (The Athlone Press, London and Atlantic Highlands, NJ, 1993/99).
- P. urdie, Bob: *Politics in the Street: The origins of the civil rights movement in Northern Ireland* (The Blackstaff Press, Belfast, 1990).

Internet

CAIN (*Conflict Archive on the Internet*) Web Service: <http://cain.ulst.ac.uk>

Noter

1. Det nordirske Assembly havde indtil valget i 2017 108 pladser. En lov fra 2016 reducerede antallet til 90 pladser med virkning fra valget den 2. marts 2017.
2. *Sinn Féin* stiftedes første gang som parti i 1905 af Arthur Griffith. Det var dengang nationalistisk og separatistisk, men ikke republikansk idet det var royalistisk. Se også www.sinnfein.org
3. "Nationalist" betyder i dagens Irland at støtte/arbejde for et genforenet Irland.
4. Se oversigt over valgresultater i Nordirland 1969 – 2007 i [http://www.leksikon.org - under Nordirland](http://www.leksikon.org-under/Nordirland).
5. DUP (*Democratic and Unionist Party*) er et højreekstremistisk parti, der i mange år blev ledet af den protestantiske frimenighedspræst Ian Paisley. Men med en basis i den unionistiske/protestantiske arbejderklasse. Se også: https://en.wikipedia.org/wiki/Democratic_Unionist_Party . D
6. En skandale i det nordirske styre, som det unionistiske DUP's Førsteminister lod hånt om, fik i januar 2017 *Sinn Féin's* Vice Førsteminister Martin McGuinness til at trække sig fra sin post og dermed i realiteten bringe den nordirske lokale regering til fald, der pt. er baseret på et samarbejde mellem de to stærkeste nordirske partier DUP og *Sinn Féin*. Den lokale regering kan ikke fungere uden *Sinn Féin* – da dette ville tilsidesætte magtdelingsprincippet i fredsftalen, som det lokale selvstyre er baseret på. Dette nødvendiggør nyvalg til det nordirske *Assembly*, der fandt sted den 2. marts.
7. *Teachta Dála* - parlamentsmedlem. Det irske parlament har siden dets start i 1919 heddet Dáil Éireann.
8. Resultatet af valget til det irske parlament den 26. februar 2016. Se: https://da.wikipedia.org/wiki/Valget_i_Irland_2016
9. Diverse info om *Sinn Féin*, se partiets hjemmeside: www.sinnfein.ie; se også: https://en.wikipedia.org/wiki/Sinn_Féin
10. Vedr. *Socialist Party* se: [https://en.wikipedia.org/wiki/Socialist_Party_\(Ireland\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Socialist_Party_(Ireland)). Partiet opstod efter at *Militant Tendency* blev ekskluderet fra det irske *Labour Party* i 1989.
11. Den irske republikanisme ønskede en total frigørelse fra den britiske Krone - dvs. den var separatistisk.
12. Pdraigh Pearse var sammen med James Connolly en af underskriverne af Proklamationen om den Irske Republik, som han læste op foran hovedpostkontoret i Dublin, der var centrum for Påskeoprøret. Denne erklærede Irland uafhængigt af *United Kingdom*. se: https://en.wikipedia.org/wiki/Patrick_Pearse
13. Vedr. den "officielle" republikanske bevægelse, se også: https://en.wikipedia.org/wiki/Official_Irish_Republican_Army
14. Vedr. fredsftalen/Good Friday Agreement 1998 se mere detaljeret: <http://www.leksikon.org> Afsnittet om Nordirland
15. Dvs. bl.a. en ophævelse af *Government of Ireland Act* (1920), ifølge hvilken Irland blev midlertidigt delt, og gennemførelse af ændringer af paragraf 2 og 3 i den irske forfatning, hvor Republikken gjorde krav på hele Irland.
16. Herunder inkorporering af den europæiske menneskeretskonvention i fredsftalen.
17. Ved valget til *Assembly* den 2. marts 2017 gik *Sinn Féin* frem med 4 % og DUP tilbage med 1,1 % af stemmerne sammenlignet med valget i 2016. *Sinn Féin* opnåede dermed 27 pladser i *Assembly* og DUP 28. Men de to andre partier i den nationalistiske og den unionistiske blok – SDLP og UUP – opnåede 12 og 10 pladser. Hermed har den unionistiske blok mistet sit historiske flertal i *Assembly*. Der er også andre mindre partier valgt til *Assembly*, der fra 2017 har 90 pladser.

Inger V. Johansen:

PhD i engelsk

Inger.V.Johansen@macinfo.dk